

Egyetlen ember széles e hazában, aki valóságos viharmadár módjára minden idegszálával előre érezte a bekövetkezőket: Petőfi volt. Petőfi ad eszmét és lendületet, ő ad meg gondoltságot és tiszta látást. Amíg az ő álomlátó kezében van az események irányítása, addig jól haladnak a dolgok. (Súpka Géza)

Esztendőök óta folyik Magyarországon majdnem büntetlenül egy csúnya komédia Petőfi névével Petőfi ellen. Petőfi-be kapaszkodva ágnak olyanok, akiket az a néhai isteni fiatalember, aki haragudni is jobban tudott, mint mi, ha velünk él, okvetlenül véresre ver.

(Ady Endre, 1910)

Az a bolond kozák, aki Petőfit leszúrta, egy egész templomot ölt meg, tele istenséggel. A haszaszeretnek és a szabadságnak a zsolttára az a könyv, melynek címe: Petőfi költeményei (Jókai Mór, 1882)

Buda bevétele napján, május 21-én az esti lakomán Jókai poharát emeli „azokra, akik ezután fognak meghalni a hazáért”. Csend, csak az egy Petőfi kel fel, átmegy Jókaihoz: „Köszönöm, barátom, hogy érettem is ittál.”

A magyar irodalom elsősorban Petőfi irodalma, s ha a múltjából menekülő magyarnak csak egy nevet szabadna magával vinnie, az nem lehetne más, mint Petőfi. Ő az a költő, akit a Megvalósulás fenéig felhőrpentett.

(Német László, 1934)

Petőfi időszerűsége épp a nagyság, a nagyság megnyilvánulása. Aki ezt nem látja, semmit se lát. Mert Petőfi – akár csak egy mítoszi alak – újra és újra fölkinálja nekünk sorát: az emberi teljességet.

(Csoóri Sándor, 1973)

nak nem tetszett ez az önkény, nem így a költőnek: „Vitéz jó testvérek, / Üdvözlünk ezerszer... / Beszéljen akármit / A hadügyminiszter!”

Es a nagy példakép, az atyjaként tisztelt Vörösmarty? Mint a nemzetgyűlés tagja úgy szavazott, hogy a magyar sereget hivatalosan német nyelven vezényeljék. A válasz kegyetlenül rideg volt: „Te voltál a nemzet költője? / Te írtad a Szózatot, / Mely szólt egy országnak szívéhez?... / Azt most már szétszakíthatod...”

Széchenyi és Petőfi között sem volt felhőtlen a viszony, de ez törvényszerűen adódott a két férfi jelleméből és származásából. A fiatal, polgári és indulatos, hirtelen haragú költő, és a nemesi származású, gazdag, hideg fejű gondolkodó, megfontolt Széchenyi tűz és víz voltak. A tisztelet nem hiányzott egyikőjük közül sem, csak a megértésig nem jutottak el.

Kossuth-tal más a helyzet: nemesi volta ellenére valódi liberálisnak számított, bár nem volt annyira radikális, mint a költő. Indulatoktól ő sem volt mentes. Egy ízben például a pesti ifjúság nevében Pozsonyban szónokló Vasvári arcába vágta: „Ki Pesten nem engedelmeskedik, függni fog!”. Kossuth mindenekelőtt politikus volt, és amíg a vérontást elkerülhetőnek vélte, addig e szeltemben is cselekedett. Petőfi már a forradalom elején látta és vallotta, hogy elkerülhetetlen a kenyértörés. Igaz, hogy az ő vállait – mint egy dalnokét –, nem nyomta a felelősség súlya. Ám az is igaz, hogy a történelem végül őt igazolta. Kossuth még agg korában, évtizedekkel

Petőfi halála után is rossz emlékeket őrzött a költőről: „Tisztelem Petőfinek, a költőnek az emléké... de tény, hogy amilyen bámulatos Petőfi, a költő, mint ember kiállhatatlanul gyarló volt.” Kossuth nem felejtette el, hogy a 48–49-es elitből Petőfi volt az egyetlen ember, akitől nem kapott méltányoló szavakat. Sőt, gyakran még a nevét is egyszerűen „Kosút”-nak írta.

... és mellette

Tévedés lenne azt hinni, hogy Petőfi csak a rosszat fedezte fel a kor nagyjaiban. Ámulattal és szeretettel nyilvánult meg Arany János iránt. Az egyetlen ember iránt, aki konkurenciát jelenthetett volna a számára a költészet terén!

És itt van Bem tábornok. A magyarul nem is beszélő hadvezér, annak ellenére, hogy egy fikarcnyit sem érthetett Petőfi verseiből, felfogta a költő jelentőségét. Tudta, hogy Petőfi mint katona fabatkát sem ér a csatamezőn, de az, hogy jelen van a csataterén, erőt és hitet ad a seregnek, ami akár döntő is lehet. És volt idő, mikor az ősz lengyel hadvezér sikerei tartották a lelket az egész magyar hadseregben. („Mi ne győzőnénk, hisz Bem a vezérünk, a szabadság régi bajnoka, bosszúálló fényel jár előttünk, Osztrólenka véres csillaga”, Petőfi: Az erdélyi hadsereg).

A sors: a költőnek huszonhat évesen, a segesvári csatában nyoma veszett. Az ugyancsak izgága lázadó társ a Pilvaxból, Vasvári Pál 22 évesen halt hősi halált. Kossuth 92 évesen ágyban hunyt el. Mészáros is túlélt a forradalmat, idős korában halt meg Angliában, Klapka sem került a bitóra, sőt neki még az is megadatott, hogy otthon lehelje ki a lelkét – 43 évvel a szabadságharc bukása után. Persze, ez nem tekinthető bűnüknek, mint az sem, hogy a szabadságharc végül is elbukott. Minden bizonnyal akkor is vérbe fullad, ha Petőfi vagy Vasvári vezénylik a sereget. A kor még nem volt érett a polgári forradalom győzelmére. A polgárság között még kevés volt azok száma, akik sikerrel vezethették volna a magyar sereget, és a külföldnek is jobb volt, ha már végre Magyarországon is nyugalom lesz. (Az orosz cári csapatok bevonulása Anglia jóváhagyásával történt.) Tehát szükség volt a haladó szellemű nemességre. Azt is vakmerőség volna állítani, hogy Petőfinek a kor nagyjaival történő összehasonlása mindig igaz volt. De honszeretete, lelkesedése és hite példaértékű, ezért 2004-ben is elsősorban rá emlékezzünk március 15-én.

ORISKÓ NORBERT

A kíméletlen költő

1848. MÁRCIUS 15. Ettől a naptól számítódik a magyar történelem legfényesebb és legromantikusabb korszaka. Ez az a nap, mikor még az „átkos”-ban is büszkén feszült a mellkasokon a kokárda. Ez az a nap, melyet szinte minden kormány, párt igyekezett kisajátítani. A nap, mikor a polgárok megszólítása így hangzik: MAGYAROK.

Petőfi napja

Vajon mennyire ismerjük a kor kulcsfiguráit? A forradalom és szabadságharc röpke másfél esztendeje egy seregnyi hőst, eszményt hagyott az utókorra. Kossuth, Széchenyi, Bem... – kár is nekikezdeni a felsorolásnak. Több százuk emlékét őrzik emlékművek, regények, utcanévek, versek... És hány valódi, izzig-vérig hős nevét nyelte el a feledés homálya?

Egy (nem reprezentatív) közvélemény-kutatást tartottunk a pozsonyi diákok körében: A feladat ez volt: „Sorold fel kapásból öt személyt, akik 1848. március 15-ről, illetve az azt követő másfél évről eszedbe jutnak!”

Voltak, akik csak egy nevet tudtak mondani. Igen, azt az egyet. Volt, aki ha kell, harmincat is felsorolt volna. Az eredmény: Petőfit a megkérdezettek 100%-a említette, Kossuthot 67%, Bem Józsefet (kb. a fele csak úgy mondta: Bem apó) 63%, Jókai 52%, Széchenyi 38%, Vasvári 30%, Irinyi 21%, Vörösmarty 17%, Arany János 13%, Deák Ferenc 11%-ban szerepelt.

(10% feletti volt még Klapka, Táncsics, Görgey) Egy tehát biztos, az az első nap, 1848. március 15-e méltán úgy vonult be a történelemlékönyvekbe, mint Petőfi napja.

És az ifjúságé. Akik ott voltak a Pilvaxban Petőfivel: Irinyi, Jókai, Vasvári és társaik. Ők indították el a lavinát, ám nem biztos, hogy a későbbiekben úgy peregetek az események, mint ahogy ők kívánták volna. (De „mindig így volt e világi élet” – máskor is, máskor is. Példaként nem is kell messzire visszanyúlnunk: elég ha 1989 novemberének bársonyos forradalmára gondolunk.) Az ifjúság kezéből kikerült a gyeplő. „Kik nem voltak a csatán, / a diadalhoz jöttek, / S elszedék a koszorúkat, / Mert a szóhoz értenek. (Petőfi: Márciusi ifjak)”. Őt hónappal a nagy nap után a költő már a következő sorokat írja a Toldi írójának: „... a hazza cudarul van, vagy jön egy mindent fölforgató, de mindent megmentő forradalom, vagy elveszünk... első dolgunk egy óriási akasztófát állítani, s rá 9 embert!”.

Nem lehet félreérteni a célzást. A megalakult kor-

mánynak kilenc tagja volt. És benne micsoda nevek: gróf Batthyány Lajos, gróf Széchenyi István, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, báró Eötvös József, Szemere Bertalan, Klauzál Gábor, Mészáros Lázár, Herceg Esterházy Pál. Polgári forradalom és mennyi nemesi név.

Petőfi dühös kirohanása nem tekinthető kivételesnek a költő életpályáján. Aki pedig ismeri Petőfi líráját, tudja, hogy a káprázatos szerelmi költemények alkotója verseiben legálább annyiszor előfordulnak a hóhér, bitó, bárd, halál, köté, vér stb. szavak, mint a szív vagy a szerelem. Sőt, egyetlen regényének a címe: A hóhér kötele! Nemtetszését a dolgok alakulásával kapcsolatban a kormánynak egyértelműen kifejtette: „Én erre a minisztériumra nem a hazát, de saját magamat, sőt a kutyámat sem bízom!”.

A vérbeli republikánus titán gyűlölte a konzervatív örökséget, mint amilyen például a nemesi származás általi előjog. Nem kertelt, nem finomkodott: „Akasszátok fel a királyokat!”. A korszak kulcsfigurái közül soknak meggyűlt a baja a lánglelkű költővel, akit – bár gyakorlatilag a szó szoros értelmében nem volt semmi hatalma – mégsem lehetett figyelmen kívül hagyni. Ahhoz túl nagy volt a népszerűsége, a szava ezekhez jutott el. És Petőfi kíméletlenül élt ezzel a kiváltságával.

A költővel szemben...

Itt van például Klapka György, Komárom hős védője. Egy alkalommal a következő szavakat intézte Petőfihez: „Ha nem nézném, hogy kivel van dolgom, huszonnégy órán belül felakasztatnám”. És miért? Mert a költő rámutatott Vécsey tábornok (későbbi aradi vértanú) egy hibás katonai stratégiájára lépésére. Petőfi azonban nem nézte, hogy kivel van dolga, és Klapka alaposan megkapta a magáét Az egy goromba tábornokhoz című versben. („Pirultam a magyar sereg miatt, hogy annak egy ilyen tábornokja van.”)

Mészáros Lázár hadügyminiszter sem úszta meg. Egyik audienciája során azért dobta ki a költőt, mert annak nem volt nyakkendője. Itt már nem volt pardon. A válaszversben név szerint bukkant fel a hadügyminiszter: „Honszeretet, bátorság, s más, mind köfics: az a fő / A katonában, hogy nyakravalója legyen. / Mészáros Lázár, akitől én ezt tanulám, s ő / Tudja, hogy a legfő hősből a nyakravaló, / Mert hisz az ő hada, mely oly hőslég megfutamított volt, / Egytől-egyig mind, mind nyakravalóba’ vala.”

A hadügyminiszterrel már korábban is összeütközésbe került, mikor a Lengyelországban szolgáló Lenkey százados a magyar szabadságharc kitörése hírére önkényesen hazajött katonáival. Mészáros-

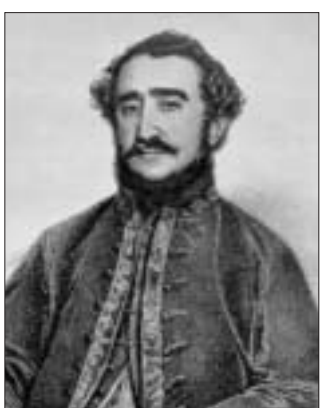
Kossuth Lajos

Bem József

Jókai Mór

Széchenyi István

Vörösmarty Mihály

Vasvári István